

NAGYVÁROSI KORMÁNYZÁS ÉS GAZDASÁGFEJLESZTÉS A RHEIN-NECKAR NAGYVÁROSI RÉGIÓ PÉLDÁJÁN¹

METROPOLITAN GOVERNANCE AND ECONOMY DEVELOPMENT IN THE RHEIN-NECKAR METROPOLITAN REGION

FEKETE DÁVID PhD-hallgató

Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola

Abstract

Nowadays one of the most important topics of the EU regional policy is the strengthening of metropolitan regions. Economic, cultural and scientific effects of metropolitan regions are very important in Europe. Metropolises are excellent places for economic growth, development and new innovations and in these areas live 67% of EU's inhabitants. There are many serious problems in Europe such as unemployment, climate change, demographic problems etc., which could be answered by supporting the development of metropolitan areas. In this study we analyse the model of the Rhein-Neckar metropolitan region. After introducing the topic, in the first part of the study we are focusing on the institutional framework of the region and its connections to the most important areas of co-operation. In the second part the activity of the Rhein-Neckar region is observed in the field of economy development. The aim of the article is to present the best practice of the Rhein-Neckar metropolitan region as a developing metropolitan area of South-Germany.

1. Bevezetés

A Rhein-Neckar nagyvárosi régió létrejöttét a területrendezésért felelős miniszteri konferencia (*Ministerkonferenz für Raumordnung*) hivatalosan 2005. április 28-án ismerte el. Az elismerést ugyanakkor közel fél évszázados aktív szervezőmunka előzte meg. Noha már az első világháború után felmerült a Rajna és Neckar folyók által bezárt háromszög szoros területi együttműködése, az első hivatalos szervezet megalapítására 1951-ig kellett várni. Ekkor hozta létre Mannheim, Ludwigshafen, Heidelberg és Viernheim városa, továbbá Ludwigshafen és Heidelberg járás a Rhein-Neckar Helyi Munkaközösséget (*Kommunalen Arbeitsgemeinschaft Rhein-Neckar*). Mivel az akkori német jogi szabályozás nem tette lehetővé a tartományi határokon átnyúló intézmények létrejöttét, a munkaközösség egy kft formájában jött létre. A munkaközösség célja volt a területen folyó közlekedési, közműépítési, területi tervezési, ipari, kulturális és egyéb projektek összehangolása és előremozdítása. A munkaközösség szorgalmazta a három érintett tartomány közötti szerződés megkötését, melyre 1969-ben került sor. A Baden-Württemberg, Rheinland-Pfalz és Hessen között létrejött államszerződés lehetőséget teremtett a területi tervezés témájában való együttműködésre, s létrehozta a területi tervezésért felelős miniszterekből álló területi tervezési bizottságot (*Raumordnungskommission*), illetve egy a területrendezésért felelős egyesületet is (*Raumordnungsverband*, ROV), mely révén létrejöhetett egy határokon átnyúló összehangolt területfejlesztést lehetővé tévő szervezet. A szervezet az 1970-es évektől kezdve aktív szerepet játszott a területen végbemenő, a regionális együttműködést

szolgáló projektek véghezvitelében, így pl. a régió elővárosi közösségi közlekedési rendszerének kidolgozásában, az S-Bahn-hálózat² fejlesztésében stb.³

Az 1980-as években világhosszá vált, hogy a területi tervezésen túlmenően további együttműködési területeken is lehetőség nyílik a kooperációra, melyhez a régió közös arculatának illetve az ott élők regionális identitásának erősítésére van szükség. Ebből a megfontolásból hozta létre 1989-ben a Rhein-Neckar-Háromszög Egyesületet (*Rhein-Neckar-Dreieck e.V.*) Heidelberg, Ludwigshafen, Mannheim, a pfalzi, rhein-neckari kereskedelmi és iparkamarák, továbbá a fent említett területrendezésért felelős egyesület.⁴ A területrendezésért felelős miniszteri konferencia 1995-ben 6 regionális együttműködést fogadott el nagyvárosi régióként, ám a több évtizedre visszanyúló tevékenység dacára a Rhein-Neckar régió nem volt a támogatottak között.⁵ A régió németországi és nemzetközi pozícionálása érdekében párhuzamosan több kezdeményezés is elindult. Egyfelől az érintett kereskedelmi- és iparkamarák illetve a területrendezésért felelős egyesület kezdeményezésére regionális párbeszédsorozatot („*Regionalgespräch Rhein-Neckar-Dreieck*”) indítottak, melyen a régió politikai, gazdasági, tudományos életének vezetői vettek részt rendszeresen. A párbeszédsorozat keretében került kidolgozásra a régió jövőképe „*Vision 2015*” címmel. Ezzel párhuzamosan a vezető német vegyipari vállalat, a BASF egyik vezetőjének szorgalmazására útjára indult a Rhein-Neckar háromszög jövőjére irányuló kezdeményezés (*Initiative „Zukunft Rhein-Neckar-Dreieck*”), melynek deklarált célja volt, hogy a régiót 2015-re az ország gazdasági szempontból vezető régiói közé emelje. A kezdeményezés keretében a közszféra és a magánszféra aktív partnerségi együttműködésére került sor (Public-Private-Partnership), mely napjainkban is jellemzi a régió működését. A kezdeményezést egy projektiroda támogatta, s a politikai, gazdasági és tudományos szféra képviselői a „*Vision 2015*” koncepció mentén kezdték meg munkájukat. A nyilvánosság tájékoztatására elsőként 2004-ben került sor, amikor is egy rendezvény keretében a három tartományi miniszterelnök kijelentette, hogy az 1969-es államközi szerződést az időközben kidolgozott jövőképben, továbbá szakértői véleményekben leírt célkitűzésekkel bővítik. Mindezzel párhuzamosan a régió területrendezésért felelős egyesülete 2004 novemberében hivatalosan is kérvényezte a regionális együttműködés nagyvárosi régióként való elismerését.⁶ A kérvény pozitív elbírálása 2005 áprilisában megtörtént. A tartományok 2005 júliusában aláírták az új államszerződést, megalapítva és új kompetenciákkal felruházva a Rhein-Neckar Régió Szövetséget (*Verband Region Rhein-Neckar*).⁷

A Rhein-Neckar nagyvárosi régió három német tartomány területének egy részére terjed ki, összesen 7 járást és 8 járási jogú várost foglal magában. Rheinland-Pfalz tartományból 4 járás⁸ és 6 járási jogú város,⁹ Hessen tartományból egy járás,¹⁰ míg Baden-Württemberg tartományból 2 járás¹¹ és 2 járási jogú város¹² vesz részt az együttműködésben.¹³

A nagyvárosi régió területe 5637 km², összlakossága 2,4 millió fő, melyből a külföldi állampolgárok száma 285 000 fő. A terület által megtermelt GDP 2009-ben 72,2 milliárd eurót tett ki, mely alapján az egy főre jutó bruttó nemzeti össztermék mértéke 30 609 euró volt. A régió gazdaságának jelentős részét, 66,5%-át a szolgáltató szektor teszi ki, ugyanakkor jelentős az ipari termelés is a maga 32,6%-ával. Noha a régió területének mintegy 79%-át mező- és erdőgazdasági tevékenységre használják, ez az ágazat a GDP-hez mindössze 0,9%-kal járul hozzá. A régió jelentős innovációs potenciállal bír: 22 felsőoktatási intézményében összesen közel 90 000 hallgatót képeznek, s komoly kutatói potenciállal rendelkeznek különösen az energiahatékonyság, a nanotechnológia, a biotechnológia és az orvostudomány területén. A kiterjedt kutatói hálózatot jól szemlélteti, hogy a régióban a kutatók aránya a németországi átlag kétszerese. Mindemellert a régió jelentős kulturális vonzerővel bír: 3 világörökségi helyszíne, 3 természetvédelmi területe, fesztiváljai, színházi és sportélete a régió sokszínűségét bizonyítja.¹⁴

2. Szervezeti felépítés

A Rhein-Neckar nagyvárosi régió működtetését több szervezet összehangolt tevékenysége biztosítja. Az egyes szervezetek a nagyvárosi régió együttműködési területeinek egyes részeit fedik le, s önállóan, ugyanakkor egymással stratégiai párbeszédben működnek. A területfejlesztésért a 2005-ös államszerződés nyomán 2006. január 1-jén létrejött Rhein-Neckar Régió Szövetség (VRRN) felel. A szövetség három korábbi szervezet összevonásával, egyben azok jogutódjaként jött létre: a Rhein-Neckar területrendezésért felelős szervezet (ROV), a Rhein-Neckar-Odenwald Régió Szövetség (*Regionalverband Rhein-Neckar-Odenwald*) és a Rheinpfalzi Tervezési Közösség (*Planungsgemeinschaft Rheinpfalz*) feladatait átvéve, továbbá újabb hatásköröket is ellátva. A szövetség székhelye Mannheimben található. A régiószövetség a klasszikus közigazgatási hierarchián kívüli álló szervezet.¹⁵ A VRRN legfőbb döntéshozó szerve a szövetségi gyűlés (*Verbandsversammlung*), mely 95 tagból áll. A tagok közül 23 fő meghatározott pozíciókat illet meg (így pl. a járások vezetőit illetve a nagyobb városok főpolgármestereit), 75 főt pedig a nagyvárosi régióban résztvevő területek választott testületei választanak. A gyűlés választja meg a VRRN igazgatóját (*Verbandsdirektor*) és ügyvezető igazgatóját (*Leitender Direktor*), döntéseket hoz az egységes regionális tervezés területén, továbbá a különböző együttműködésekben való részvételről illetve a tagok befizetési kötelezettségének mértékéről és a költségvetésről. A gyűlés két szakbizottsággal rendelkezik: a regionális fejlesztésért és menedzsmentért felelős bizottság (*Ausschuss für Regionalentwicklung- und management*), továbbá a tervezési bizottság (*Planungsausschuss*) segíti munkáját. A szövetségi gyűlés évente kétszer ülésezik. A gyűlés üléseinek előkészítéséért, az igazgatás ellenőrzéséért és felügyeletéért az igazgatótanács (*Verwaltungsrat*) felel, melynek vezetője a gyűlés elnöke, továbbá a gyűlés tagjai közül választott további 27 fő.¹⁶ A szervezet mindennapi munkáját a titkárság (*Geschäftsstelle*) végzi a VRRN igazgatójának vezetésével. A titkárság 30 fővel látja el tevékenységét.¹⁷ A szervezet a nagyvárosi régió egységes területi tervezéséért felel, s tevékenységet folytat a telephelymarketing, a területmenedzsment, a turizmusfejlesztés és a demográfiai változásokra való felkészüléssel kapcsolatban is.¹⁸ A szövetség feladatai közé tartozik továbbá a gazdaságfejlesztés, a különféle kongresszusok és vásárok támogatása is.¹⁹

A nagyvárosi régió másik fontos szervezete a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Jövőjéért Egyesület (*Zukunft Metropolregion Rhein-Neckar e.V.*, ZMRN). A szervezet 2006-ban jött létre a korábbi Rhein-Neckar-Háromszög Egyesület (*Rhein-Neckar-Dreieck e.V.*) és a Rhein-Neckar háromszög jövőjére irányuló kezdeményezés (*Initiative „Zukunft Rhein-Neckar-Dreieck“*) jogutódjaként, folytatva azok elsődleges tevékenységét: a régió identitásának erősítésére irányuló kezdeményezések végrehajtását.²⁰ A ZMRN székhelye Mannheim. Az egyesület legfőbb döntéshozó szerve a taggyűlés (*Mitgliedsversammlung*). A taggyűlésen, melyet évente legalább egyszer meg kell tartani, valamennyi tag szavazati joggal vesz részt. A taggyűlés választja meg az elnökség (*Vorstand*)²¹ és a kuratórium (*Kuratorium*)²² tagjait.²³ Az egyesület a nagyvárosi régió területén a tudományos, kutatásfejlesztési, képzési, egészségügyi, kulturális, művészeti és sporttevékenységgel kapcsolatos projektek végrehajtásáért felel. Emellett hatáskörébe tartozik a regionális identitás erősítése és a régió értékeinek őrzése is.²⁴ Az egyesület munkáját a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Alapítvány (*Stiftung Metropolregion Rhein-Neckar*) segíti. Az 1999-ben alapított mannheimi székhelyű alapítvány anyagilag támogatja az egyesület feladatkörébe tartozó területek projektjeit.²⁵

A regionális szereplők közti kapcsolatok erősítését, a regionális hálózatok és kezdemé-

nyezések támogatását a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Kft. (*Metropolregion Rhein-Neckar GmbH*) végzi. A kft. részt vesz a stratégiák kidolgozásában, emellett szerepet vállal a régió népszerűsítésében is.²⁶ A kft. jelenleg hét kiemelt területen végzi tevékenységét: a munkaerő megnyerésére és megtartására, a vállalkozások és a régió gazdasági versenyképességének erősítésére, a közigazgatás hatékonyságának növelésére és a bürokrácia csökkentésére, az energiahatékonyság növelésére és a környezetbarát energiarendszerek támogatására, a régió kulturális vonzerejének növelésére, a telephelymarketing folytatására és a nyilvánosság biztosítására fókuszál.²⁷

A nagyvárosi régió kialakulásában és működésében a gazdasági szféra aktív szerepet vállalt, így érthető, hogy a szervezeti működésben napjainkban is fontos szerepet játszik a Rhein-Neckar-i, pfalzi, darmstadti kereskedelmi és iparkamara, továbbá a Rhein-Neckar-Odenwald-i és a Rhein-Main-i kisipari kamarák is. A fentiek alapján régió működését tehát több szervezet együttes cselekvése jellemzi. A jövőbeni irányok kijelölését stratégiai párbeszédben közösen jelöli ki a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Szövetség, a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Jövőjéért Egyesület és az együttműködésben résztvevő kereskedelmi- és iparkamarák. A döntések végrehajtását mint operatív munkát a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Szövetség titkársága, a kereskedelmi- és iparkamarák titkárságai, továbbá a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Kft. végzi²⁸ (5. ábra).

A nagyvárosi régió szervezetrendszerének elemzése után kijelenthető, hogy a régió nem rendelkezik egységes, minden feladatra kiterjedő szervezettel, a régió együttműködési területei alapján külön-külön szervezetek végzik a régió fejlesztésével kapcsolatos tevékenységeket. A régió különösen erős kompetenciákkal rendelkezik a területrendezés vonatkozásában, mely véleményünk szerint hozzájárul ahhoz, hogy a témáért felelős Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Szövetség meglehetősen kiforrott és letisztult szervezeti struktúrával rendelkezik. Nehéz ugyanakkor megítélni a többi területen folyó munka szervezeti hatékonyságát, hiszen bizonyos területeken átfedések vannak a többi szervezet működése között. Látható, hogy a hosszú évtizedekre visszamenő együttműködések az optimalizáció irányába mutattak, különösen a 2005-ös államszerződés megkötése illetve a régió nagyvárosi régióvá való nyilvánítása után: több szervezet is összevonásra került a hatékonyabb működés érdekében. A feladat- és hatáskörök áttekintése után kijelenthető, hogy a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Szövetség politikai döntéshozókból áll, a gazdasági szféra képviselői a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Jövőjéért Egyesületben és a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Kft-ben tudnak hatást gyakorolni a régió folyamataira. Fontos hangsúlyozni tehát, hogy a gazdaságfejlesztésért elsődlegesen felelős szervezetben (Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Szövetség) a gazdasági szféra képviselői nem vesznek részt döntéshozói jogkörrel.

3. Gazdaságfejlesztési tevékenység

A Rhein-Neckar nagyvárosi régió kiemelt célkitűzése a régió gazdaságának támogatása, a befektetői jelenlét erősítése. A régió magát 10 tényező alapján tartja alkalmasnak a befektetők vonzására. Először, erős gazdasági helyzete, a jelenlévő nagy ipari és szolgáltató konsernek jelenléte bizonyítékot jelent a befektetői bizalom szempontjából. Másodszor, a régió kiemelkedően jó infrastruktúrával és megközelíthetőséggel rendelkezik: megfelelően ágyazódik be az európai autópálya- és gyorsvasúti hálózatba, s noha területén nem találunk nemzetközi repülőtérrel, a Frankfurti Nemzetközi Repülőtér fél óra alatt elérhető. Harmadszor, a régió GDP-hez való hozzájárulása átlagon felüli, s igaz ez az egy főre jutó GDP-re is. Negyedszer, a nagyvárosi régió erőteljes nemzetközi potenciállal bír: terü-

letén mintegy 170 nemzetiség képviselői élnek, a külföldiek a lakosság 12%-át teszik ki. A nyitottságot jól mutatja, hogy a régió területén megtermelt javak 57%-át export útján értékesítik. Ötödször, a régió kiemelkedő kutatói hálózattal és kutatóközpontokkal rendelkezik, az akadémiai szféra nemzetközi összehasonlításban is jelentős. Hatodszor, a régió rugalmas és ügyfélbarát, kiemelten igaz ez a közigazgatásra. Hetedszer, a régió magas életszínvonalat nyújt lakói számára: kiemelkedők a kulturális és sportlehetőségek, a közbiztonság minősége, a lakhatás színvonala. Nyolcdszor, a nagyvárosi régió hosszú évtizedekre visszanyúló regionális kapcsolatokkal rendelkezik, melynek keretében a régió vérkeringésébe a legkisebb települések is bekapcsolódnak. Kilencedszer, a telephelyválasztást elősegítendő regionális tanácsadó központok működnek, melyek segítséget nyújtanak az esetleges konferencia, továbbá kiállítás- és vásárhelyszínek kiválasztásában is. És végül tizedszer, a jól képzett munkaerő garanciát jelent a vállalkozói és innovációs tevékenység megfelelő szintű folytatására.²⁹

A régióban a gazdasági versenyképesség növelése érdekében meghatározták a kiemelt ágazatokat, melyeken a tartományi kormányok, a szövetségi kormány illetve az Európai Unió támogatásával különböző együttműködési formákat (klaszter, egyesület, hálózatok stb.) dolgoztak ki. A nagyvárosi régió gazdaságának fontos része a járműipar, területén két járműipari klaszter is működik.³⁰ A Rhein-Main-Neckar Járműipari Klasztert (*Der Automotive Cluster Rhein-Main-Neckar*) 2003-ban alapították, célja az autóiipari beszállítók kapcsolatteremtése és egyfajta közvetítőszerep a járműipari szereplők között, tagjainak száma mára elérte az 550-et. A területen több nagy járműgyártó vállalat is jelen van, pl. Opel, MAN, Pirelli. A klasztert az EU transznacionális járműipari klasztereket támogató projektje (*Transnational Clustering in the Automotive Sector*) is segíti. A terület másik járműipari klasztere a haszongépjármű klaszter (*Commercial Vehicle Cluster*), mely főként kommunikációs platformként funkcionál a résztvevő cégek számára (Daimler AG, euro engineering AG, Grammer AG stb.), legyenek akár gyártó-, akár beszállító-, akár szolgáltató vállalatok. A klaszter célja, hogy a kiváló minőségű haszongépjárműveket (tehergépkocsik, mezőgazdasági haszongépjárművek, buszok stb.) előállító terület számára egy erős profilt, arculatot építsen fel.³¹

A terület másik, jelentős tradíciókkal rendelkező ágazata a vegyipar, mely közel 40000 munkavállalót foglalkoztat. A világ vezető vegyipari vállalata, a BASF AG székhelye Ludwigshafenben található, emellett több vegyipari nagyvállalat is működik a régió területén (pl. BK Giulini GmbH, Rhein Chemie Rheinau GmbH stb.), melyek tevékenységét számtalan kis- és középvállalkozás segíti beszállítóként.³² A vegyipari tevékenységhez szorosan kapcsolódik a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Sejtalapú és Molekuláris Orvostudományi Klaszter (*Spitzencluster Zellbasierte & Molekulare Medizin in der Metropolregion Rhein-Neckar*), melynek létrehozását és működését a Szövetségi Képzési és Kutatási Minisztérium (*Bundeministerium für Bildung und Forschung*) mintegy 40 millió euróval támogatta. A klaszter feladata, hogy 2014-re a rákkutatásban, illetve különböző orvostudományi kutatásokban 50 gyógyszert, diagnosztikai illetve szolgáltatási innovációt fejlesszen ki a résztvevő gyógyszeripari vállalatok együttműködése keretében. A régió távlati célja ezzel, hogy egyfelől Németország és Európa egyik vezető biotechnológiai telephelye legyen, másfelől pedig az új innovációk révén 4000 új munkahelyet teremtsen 2020-ig. A klaszterben kb. 100 gazdasági, tudományos és politikai szereplő működik együtt, köztük a nagy kutatóegyetemek (Heidelberg), kutatóközpontok (Német Rákkutatósi Központ [*Deutsche Krebsforschungszentrum*]), nagyvállalatok és mintegy 60 kis- és középvállalkozás.³³

A vegyiparihoz hasonlóan külső támogatással jött létre 2008-ban az energiaügyi és

környezeti klaszter is: Baden-Württemberg tartomány anyagi segítségével valósul meg kb. 250 partner együttműködésével. A klaszter célja, hogy javítsa a régió energiahatékonyságát, segítse az energiahatékonyságot célzó innovatív szolgáltatások megismertetését, s hozzájáruljon a kis- és közepes vállalkozások és a nagyvállalatok közötti technológia- és tudástranszferhez.³⁴ Mindezek mellett széleskörű együttműködés valósul meg az alábbi területeken: geodéziai és térinformatikai adatbázisok létesítése,³⁵ információs és technológiai szektor versenyképességének növelése,³⁶ illetve a logisztikai klaszteren keresztül a szállítmányozási és logisztikai innovációk létrehozása.³⁷ Különösen újszerű kezdeményezés az ún. „mannheimi modell”, mely a kultúra és az egyes kreatív iparágak támogatási rendszereként működik. Itt került megalapításra Németország első olyan felsőoktatási intézménye, mely alap- és mesterképzésben képez hallgatókat popzenei területen. Szintén hangsúlyt fektetnek a filmipar működésére is: külön egyesület foglalkozik a régió filmes szempontból való megjelenítése mellett, továbbá közvetít a produkciós cégek és a különböző hivatalok között pl. a forgatási engedélyek megszerzését illetően.³⁸

A nagyvárosi régió szervezetei (különösen a Rhein-Neckar Nagyvárosi Régió Kft. és a régióban működő kereskedelmi és iparkamarák) aktívan részt vesznek a régió gazdaságfejlesztési tevékenységében: információt nyújtanak a letelepedni kívánó vállalatoknak, közvetítenek a lehetséges partnerek között, továbbá igyekeznek fenntartani és dinamikusabban működtetni a meglévő klasztereket. Emellett a régió közbeszerzéseinek egy helyen történő nyilvános elérhetősége, a kisiparosok számára a régió egész területére érvényes parkolási bérlet kiadása, vagy a munka és a család összehangolását segítő intézkedések mind-mind olyan újszerű kezdeményezésnek minősülnek, melyek segítik a régió gazdasági teljesítményének növekedését.³⁹ A régió pozicionálásának illetve eredményei megjelenítésének szempontjából kiemelt szerepet játszanak a már létező vagy kidolgozás alatt lévő adatbázisok. Ide sorolható pl. az ún. WIAS-rendszer (*Wirtschaft-, Arbeitsmarkt- und Sozialmonitoring System*), mely egy gazdasági, munkaerő-piaci és társadalmi adatokat tartalmazó, mindenki által az interneten keresztül elérhető rendszer. A WIAS 2007 óta minden fontos adatot rögzít, amely révén egy fontos statisztikai bázist jelenthet a letelepedni kívánó cégeknek, hiszen itt lehetőségük nyílik a népszerűség, a gazdasági teljesítőképesség illetve más témakörökben való tájékozódásra.⁴⁰

4. Összegzés

Összegzésként elmondható, hogy a Rhein-Neckar nagyvárosi régió a regionális együttműködésben érintettek széleskörű bevonására törekszik. Ez a szervezeti struktúrában a fent ismertetett módon képeződik le: az egyes területekért külön szervezetek felelnek, akik egymással stratégiai párbeszédben vannak, s a végrehajtást a közös elvek mentén teszik meg. Nehézséget jelenthet ugyanakkor az egységes vezetés hiánya: noha a stratégiai párbeszéd alkalmas a közös elvek meghatározására, véleményünk szerint a végrehajtás egységességét jobban szolgálhatná egy közös irányítási rendszer. Különös jelentőséggel bír ugyanakkor a három tartomány területét érintő regionális együttműködésben a területi tervezés egységességére vonatkozó törekvés és az, hogy erre vonatkozóan a tartományok kompetenciákkal ruházták fel a Rhein-Neckar Régió Szövetséget.

A nagyvárosi régió több kiemelt területen is a gazdaság fejlesztésére fókuszál. A régióban különösen erős a klaszterszemlélet, s ahogy a fenti példák mutatják, az egyes iparágakban a gazdasági, tudományos és közéleti szereplők együttműködése új innovációk előállítására képes. A régiót több tradicionális iparág jelenléte jellemzi, ugyanakkor bőven

találunk példát a legújszerűbb kezdeményezésekre is. Látható, hogy az európai uniós, a németországi és a tartományi kormányzati szervek támogatása elengedhetetlen a fent részletezett előremutató projektek megvalósításához. Az információ hozzáférhetősége, különös tekintettel az új adatbázisokra lehetőséget teremt a kívülállók számára, hogy különböző erőfeszítés nélkül megismerhessék a régióban zajló gazdasági, társadalmi és szociális folyamatokat, mely információk birtokában dönthetnek a letelepedés mellett.

Jegyzetek

1. A tanulmány megírását és megjelenését a TÁMOP-4.2.2.A-11/1/KONV-2012-0010 azonosító számú, „A Győri Járműipari Körzet, mint a térségi fejlesztés új iránya és eszköze” című projekt támogatta.
2. Schnell-Bahn, gyorsvasút.
3. Schmitz, Gottfried (2005): Metropolregion Rhein-Neckar- Modellregion für einen kooperativen Föderalismus. Raumordnung und Raumforschung, Nr. 5., 360–361. o.
4. Metropolregion Rhein-Neckar: Zukunft Metropolregion Rhein-neckar e.V., <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/zukunft-metropolregion-rhein-neckar-ev.html>
5. Metropolregion Rhein-Neckar: Gut zu wissen. http://www.m-r-n.com/fileadmin/user_upload/Image/05_Meta/MRN_Profil/GUT_ZU_WISSEN_Europ%C3%A4ische_Metropolregion_VRRN.pdf
6. Gottfried (2005) i.m. 362–363. o.
7. Metropolregion Rhein-Neckar: Gut zu wissen. http://www.m-r-n.com/fileadmin/user_upload/Image/05_Meta/MRN_Profil/GUT_ZU_WISSEN_Europ%C3%A4ische_Metropolregion_VRRN.pdf
8. Bad Dürkheim, Gernersheim, Südliche Weinstraße, Rhein-Pfalz-Kreis
9. Frankenthal, Landau in der Pfalz, Ludwigshafen am Rhein, Neustadt an der Weinstraße, Speyer, Worms
10. Kreis Bergstraße
11. Rhein-Neckar-Kreis, Neckar-Odenwald-Kreis
12. Heidelberg, Mannheim
13. Metropolregion Rhein-Neckar: Karte MRN, <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/verband-region-rhein-neckar.html>
14. Metropolregion Rhein-Neckar: Kurzprofil, www.m-r-n.com
15. Metropolregion Rhein-Neckar: Verband Region Rhein-Neckar. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/verband-region-rhein-neckar.html>
16. Metropolregion Rhein-Neckar: Verband Region Rhein-Neckar, Organe. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/verband-region-rhein-neckar/organe.html>
17. Metropolregion Rhein-Neckar: Verband Region Rhein-Neckar, Geschäftsstelle. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/verband-region-rhein-neckar/geschaeftsstelle.html>
18. Metropolregion Rhein-Neckar: Verband Region Rhein-Neckar, Aufgaben. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/verband-region-rhein-neckar/aufgaben.html>
19. Europäische Metropolregion Rhein-Neckar: Organigramm der Gemeinschaftlichen Regionalentwicklung. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/metropolregion-rhein-neckar-gmbh/organigramm.html>
20. Metropolregion Rhein-Neckar: Zukunft Metropolregion Rhein-Neckar e.V. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/zukunft-metropolregion-rhein-neckar-ev.html>
21. Az elnökség 16 főből áll.

22. Az egyesület kuratóriuma 43 főből áll, akik a résztvevő politikai, gazdasági, tudományos és kulturális szervezetek képviselői.
23. ZMRN e.V: Selbstverständnis und Satzung. http://www.m-r-n.com/fileadmin/user_upload/Image/04_Planung_Entwicklung/04_ZMRN/Grundlagen/ZMRN_eV_Satzung_Selbstverstaendnis_25012010.pdf
24. Metropolregion Rhein-Neckar: Zukunft Metropolregion Rhein-Neckar e.V., Grundlagen und Aufgaben. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/zukunft-metropolregion-rhein-neckar-ev/grundlagen-aufgaben.html>
25. Metropolregion Rhein-Neckar: Stiftung Metropolregion Rhein-Neckar. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/stiftung-metropolregion-rhein-neckar.html>
26. Metropolregion Rhein-Neckar: Metropolregion Rhein-Neckar GmbH. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/metropolregion-rhein-neckar-gmbh.html>
27. Metropolregion Rhein-Neckar: Metropolregion Rhein-Neckar GmbH. Arbeitsbereiche. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/metropolregion-rhein-neckar-gmbh/arbeitsbereiche.html>
28. Europäische Metropolregion Rhein-Neckar: Organigramm der Gemeinschaftlichen Regionalentwicklung. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/institutionen/metropolregion-rhein-neckar-gmbh/organigramm.html>
29. Europäische Metropolregion Rhein-Neckar: 10 Gründe zu investieren. <http://www.m-r-n.com/start/investieren-wirtschaften/10-gruende-in-der-mrn-zu-investieren.html>
30. Fontos hangsúlyozni, hogy ezek területi kiterjedése nem egyezik meg a nagyvárosi régió tevékenységével, ugyanakkor szoros kapcsolat áll fenn a nagyvárosi régió és a klaszterek szervezetei között.
31. Metropolregion Rhein-Neckar: Automotive. <http://www.m-r-n.com/start/investieren-wirtschaften/branchenschwerpunkte/automotive.html>
32. Metropolregion Rhein-Neckar: Chemie. <http://www.m-r-n.com/start/investieren-wirtschaften/branchenschwerpunkte/chemie.html>
33. Metropolregion Rhein-Neckar: Life Sciences. <http://www.m-r-n.com/start/investieren-wirtschaften/branchenschwerpunkte/life-sciences.html>
34. Metropolregion Rhein-Neckar: Energieeffizienz. <http://www.m-r-n.com/start/investieren-wirtschaften/branchenschwerpunkte/energieeffizienz.html>
35. Metropolregion Rhein-Neckar: Geoinformation. <http://www.m-r-n.com/start/investieren-wirtschaften/branchenschwerpunkte/geoinformation.html>
36. Metropolregion Rhein-Neckar: Informationstechnologie. <http://www.m-r-n.com/start/investieren-wirtschaften/branchenschwerpunkte/informationstechnologie.html>
37. Metropolregion Rhein-Neckar: Transport & Logistik. <http://www.m-r-n.com/start/investieren-wirtschaften/branchenschwerpunkte/transport-logistik.html>
38. Metropolregion Rhein-Neckar: Kreativwirtschaft. <http://www.m-r-n.com/start/investieren-wirtschaften/branchenschwerpunkte/kreativwirtschaft.html>
39. Metropolregion Rhein-Neckar: Wirtschaftsförderung und Service. <http://www.m-r-n.com/start/investieren-wirtschaften/wirtschaftsfoerderung-service.html>
40. Metropolregion Rhein-Neckar: WIAS. <http://www.m-r-n.com/start/regionalplanung-entwicklung/gemeinschaftliche-regionalentwicklung/arbeitsmarkt/wias.html>

Felhasznált irodalom

- Schmitz Gottfried (2005): Metropolregion Rhein-Neckar- Modellregion für einen kooperativen Föderalismus. Raumordnung und Raumforschung, 2005/5. szám, 360–366. old.
- ZMRN e.V: Selbstverständnis und Satzung. http://www.m-r-n.com/fileadmin/user_upload/Image/04_Planung_Entwicklung/04_ZMRN/Grundlagen/ZMRN_eV_Satzung_Selbstverstaendnis_25012010.pdf Letöltve: 2013. április 2.